

УДК 65.014:330.1

DOI 10.32342/2616-3853-2017-1-10-2

В.П. ВАЛІКОВ,*кандидат економічних наук, доцент
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро***В.В. МАКЕДОН,***кандидат економічних наук, доцент
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА В КОНЦЕПТІ ПРОЦЕСНОГО УПРАВЛІННЯ

Визначено ключові складові системи економічної безпеки підприємства, на які припадає найбільший вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Встановлено складові бізнес-процесів функціонування підприємства, з боку його комерційних контрагентів, персоналу та фінансів. Проведено декомпозицію стратегічної економічної безпеки підприємства як об'єкта управління. Розроблено онтологічну модель забезпечення комплексної стратегічної економічної безпеки. Запропоновано при забезпеченні стратегічної економічної безпеки підприємства виділяти як складові наявність об'єкта, що наражається на небезпеку, і факторів, які мають загрозу дію на безпеку об'єкта.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, зовнішнє і внутрішнє середовище, онтологічна модель, стратегічна позиція підприємства, бізнес-процес, об'єкт управління.

Постановка проблеми. Сучасний етап функціонування економіки потребує нового підходу до управління підприємствами, розробки такої господарської стратегії, яка дозволила організації підтримувати свої конкурентні переваги в довгостроковому періоді. Важливим є забезпечення стійкого і максимально ефективного функціонування підприємства в поточних умовах. Разом із формуванням високого потенціалу його розвитку і зростанням в майбутньому має саме економічна безпека.

У сучасних умовах господарювання забезпечення економічної безпеки підприємства є пріоритетним завданням для будь-якої його організаційно-правової форми, вирішення якого включає не лише усунення загроз появи кризових явищ, але і підтримку стійкого і максимально ефективного розвитку, а також формування економічно безпечної траєкторії сталого розвитку. Саме ці положення і визначають актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика забезпечення і посилення економічної безпеки підприємства досить розлого висвітлена в наукових працях таких вчених, як: М. Байє, І. Бланк, С. Бір, О. Вишнеvsька, С. Глазьєв, Є. Грандрі, Е. Готгельманн, З. Живко, О. Захаров, Є. Камишнікова, О. Кириченко, А. Лаптев, Т. Логутова, Н. Майєр, І. Стратан, С. Фелтус, І. Яндулова, А. Яніюгло.

Але у той же час можемо констатувати, що сучасна теорія і практика економічної безпеки стикається із серйозними проблемами, пов'язаними з відсутністю сутнісної визначеності довгострокової (стратегічної) економічної безпеки, недостатнім розумінням її ключових детермінант, в розрізі яких слід ідентифікувати загрози з метою їх нівелювання, що знижує прогностованість перспектив розвитку і можливості стратегічного передбачення траєкторії життєвого циклу підприємства. У зв'язку з цим необхідними є наукові дослідження щодо забезпечення концептуального апарату оцінки економічної безпеки і формулювання варіативного інструментарію її забезпечення в довгостроковій перспективі.

Мета статті полягає у визначенні елементів економічної безпеки підприємства, на які спрямована «руйнівна» дія факторів його зовнішнього і внутрішнього середовища, та розробці онтологічної моделі забезпечення самої комплексної стратегічної економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека підприємства є наслідком, результатом правильно вибудованих та налагоджених бізнес-процесів. Самі ж бізнес-процеси господарської діяльності є сукупністю різних видів діяльності підприємства, у межах якої на початку процесу («вході») використовується декілька видів ресурсів, а в результаті процесу («виході») створюється продукт, що становить цінність для споживача. Згідно з процесним підходом економічна безпека пронизує усі рівні організаційної структури підприємства. Вивчаються бізнес-процеси, існуючі на підприємстві, і їх вплив на економічну безпеку підприємства. Кожен процес при цьому на «виході» сконцентрований на досягненні результатів, що забезпечують економічну безпеку господарської діяльності.

Проте не слід обмежуватися процесним підходом для управління економічною безпекою, оскільки не менш важливими залишаються ресурси як необхідна умова для здійснення різних процесів, особи, що здійснюють роботу між «входом» і «виходом» процесу. У зв'язку з цим існують методологічні передумови використання інноваційного (циклічного) підходу при формуванні економічної безпеки підприємства.

Визначимо основні принципи формування стратегічної економічної безпеки підприємства [3, с. 21–23; 5; 10]:

1. Системність побудови. Управління економічною безпекою підприємства має будуватися як єдина взаємопов'язана сукупність елементів, що забезпечують ефективну розробку і реалізацію управлінських рішень. Формування такої системи передбачає чітку ідентифікацію і взаємозв'язок цілей і завдань управління, його об'єктів і суб'єктів, розмежування рівнів і функцій управління, вибір ефективних механізмів реалізації прийнятих рішень.

2. Інтегрованість із загальною системою управління підприємством. Цей принцип визначається тим, що управління економічною безпекою здійснюється безпосередньо через зміну бізнес-процесів у сфері управління фінансами підприємства. Це визначає необхідність органічної інтегрованості управління економічною безпекою підприємства з іншими системами управління його економічною діяльністю і накладає на них певний відбиток.

3. Орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства. Якими б ефективними не здавалися ті або інші проекти управлінських рішень у сфері поточного захисту економічних інтересів від особистих загроз, вони мають бути відхилені, якщо вступають в протиріччя із стратегічними цілями і напрямками економічного розвитку, підривають можливість ефективної реалізації заходів щодо забезпечення стратегічної економічної безпеки. Реалізація цього принципу забезпечується також, виходячи з філософії розвитку підприємства, що визначає найважливіші стратегічні параметри економічного зростання підприємства і формування системи захисту його пріоритетних економічних інтересів в довгостроковій перспективі.

4. Комплексний характер формованих управлінських рішень. Усі управлінські рішення у сфері забезпечення захисту економічних інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз тісним чином взаємопов'язані і чинять певну дію на результати його економічної діяльності. У деяких випадках ця дія може мати суперечливий характер. У зв'язку з цим управління економічною безпекою повинно розглядатися як комплексна система, що управляє, забезпечує розробку взаємозв'язаних, збалансованих і взаємозалежних управлінських рішень.

5. Високий динамізм управління. Встановлено, що управлінські рішення щодо забезпечення економічної безпеки, розроблені в попередніх періодах, часто не можуть бути використані повторно на подальших етапах економічного розвитку підприємства. Це обумовлено рухливістю зовнішнього і внутрішнього середовища, що формує нову

систему загроз або міру їх прояву. У зв'язку з цим управління економічною безпекою має бути властивий високий динамізм реагування на несприятливу дію чинників зовнішнього і внутрішнього середовища [4].

6. Варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень. Реалізація цього принципу розуміється так, що підготовка кожного управлінського рішення у сфері забезпечення економічної безпеки підприємства має враховувати альтернативні можливості дій.

7. Адекватність реагування на окремі загрози економічним інтересам. Застосовувана підприємством система економічних механізмів з нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз пов'язана з витратами фінансових ресурсів. При цьому рівень таких витрат знаходиться в прямій залежності від кількості і масштабів використання таких механізмів. Тому включення певних механізмів нейтралізації загроз економічній безпеці підприємства має виходити з реального рівня цієї загрози і бути адекватним за витратами на її усунення.

8. Адаптивність формованої системи економічної безпеки. Застосовувана система забезпечення економічної безпеки підприємства має бути гнучкою, такою, що адаптується до мінливих умов зовнішнього і внутрішнього середовища, а також до виникнення нових інтересів і нових видів загроз.

9. Ефективність управлінських рішень, що приймаються. Враховуючи, що встановити ефект від управління економічною безпекою в грошовому вираженні часто доволі складно, оцінка ефективності окремих заходів може мати порівняльний характер.

10. Законність управлінських рішень, що приймаються. Використання цього принципу управління економічною безпекою підприємства передбачає, що вся система отримання необхідних інформативних даних, а також механізмів забезпечення захисту від загроз повинна мати легітимний характер, тобто має здійснюватися на засадах чинного законодавства і не вступати в протиріччя з нормативно-правовими актами.

Необхідно зазначити, що розгляд стратегічної економічної безпеки підприємства як об'єкта управління потребує здійснення певної його змістовно наповненої декомпозиції [1]. Рівні декомпозиції економічної безпеки підприємства як об'єкта управління наведено на рис. 1.

З цього аналізу випливає, що стратегічна економічна безпека підприємства є таким станом захищеності функціонуючого підприємства (підрозділів, господарських операцій), при якому механізм захисту від реальних і потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз, як сукупність взаємозв'язаних структурних елементів, забезпечує його перманентний стійкий розвиток і досягнення поставлених цілей в довгостроковому періоді [13].

Для того, щоб описати загрози економічній безпеці підприємства в контексті бізнес-процесів, необхідно структурувати процеси ведення бізнесу. Одним з найважливіших підсумків останніх років у сфері стратегії використання і проектування систем рівня підприємства стало виділення архітектурного підходу. Фактичним стандартом у сфері архітектури підприємства вважають модель Н. Майєра [14, с. 461–464], існуюча сукупність таблиць, що використовується для опису складних корпоративних і виробничих систем будь-якого типу. Концепція архітектури підприємства є способом об'єднання і синхронізації функціональних і бізнес-потреб організацій з можливостями систем безпеки в умовах їх зростаючої складності.

Архітектурний підхід передбачається застосовувати при управлінні бізнес-процесами підприємства з метою забезпечення його стратегічної економічної безпеки. Розгляд архітектури підприємства з точки зору бізнес-процесів і функціональної складової загроз дозволяє керівництву підприємства (організації) сформувати уявлення про об'єкт безпеки, визначити проблемні сфери, найбільш схильні до виникнення і дії загроз, детермінувати суб'єктів, чії дії можуть привести до їх реалізації, сфокусувати увагу на способах оцінки ризику, висловитися про можливий час реагування, але, найголовніше – **розробити практичні заходи забезпечення економічної безпеки.**

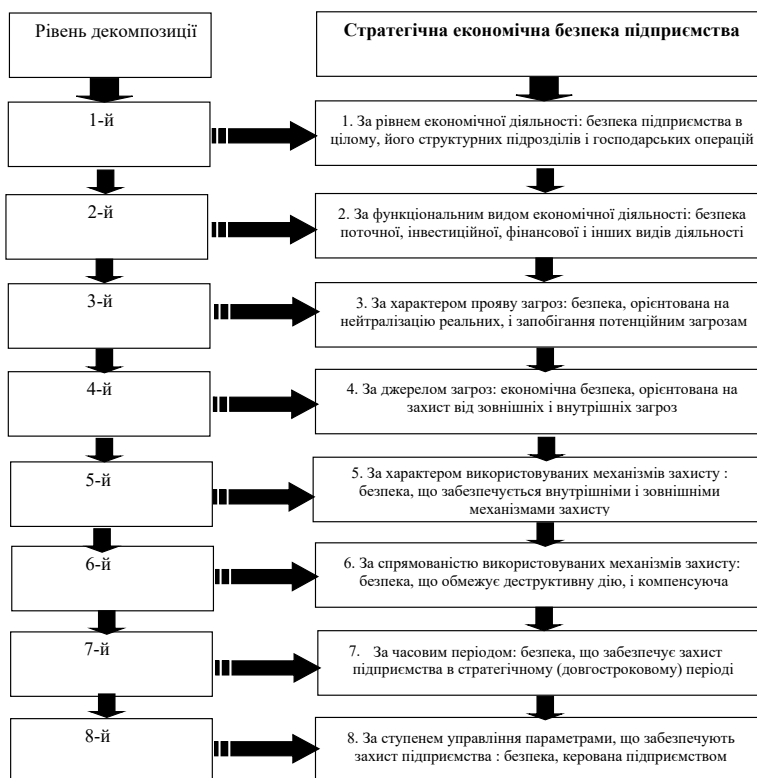

Рис. 1. Декомпозиція стратегічної економічної безпеки підприємства як об'єкта управління [1]

До бізнес-процесів вдосконалення і розвитку включаються стратегічне управління, розвиток технологій, управління проектами, управління якістю. Бізнес-процеси ведення основної діяльності включають матеріально-технічне постачання і збут, виробничі процеси, маркетингову діяльність і продажі, обслуговування [8, с. 50].

Вважаючи цю систему бізнес-процесів такою, що якнайповніше описує діяльність підприємства, обґрунтуємо наявність загроз економічній безпеці за кожним окремо взятим процесом функціонування бізнесу (табл. 1).

Допоміжні бізнес-процеси складаються з підтримки інфраструктури підприємства, інженерно-технічного забезпечення, інформаційного забезпечення, документообігу і управління персоналом. Окремі компоненти стратегічної економічної безпеки підприємства можуть бути описані іншими мовами моделювання з використанням понять, введених у певну онтологічну модель економічної безпеки.

До таких компонент відносимо контрагентів, персонал і фінанси. Загрозою економічній безпеці з боку контрагентів є рівень їх благонадійності. Укладення різного роду угод, у тому числі інвестиційних, є невід'ємною частиною функціонування будь-якого бізнесу. Але не завжди вони виявляються успішними. Для того, щоб мінімізувати ризики підписання «првальних» контрактів, необхідно, в першу чергу, оцінювати економічну благонадійність контрагента. Однією з основних загроз економічній безпеці є втрата незалежності підприємства від контрагентів, причому не лише з юридичного боку, але й з точки зору «вилучення реального змісту за допомогою використання цінового механізму». Звідси випливає, що за рахунок інституціональних проблем, пов'язаних з організацією руху грошових потоків, здійснюється перерозподіл реального капіталу на користь контрагентів із стабільнішою і одночасно динамічнішою структурою трансакцій [6, с. 223–224].

**Загрози економічної безпеки підприємства з точки зору
бізнес-процесів його функціонування [6, 12]**

Бізнес-процеси підприємства	Загрози економічної безпеки
Бізнес-процеси вдосконалення і розвитку	
Стратегічне управління	Неправильна постановка місії, стратегії, мети діяльності підприємства, нерациональний вибір видів продукції, що виробляється
Розвиток технологій	Недосконалість існуючих технологій виробництва, помилковість у виборі і впровадженні нових виробничих технологій
Управління проектами	Помилковість у виборі проектів, що приймаються до впровадження на підприємстві
Управління якістю	Невідповідність сировини, матеріалів і продукції, що випускається, існуючим стандартам якості
Бізнес-процеси ведення основної діяльності	
Матеріально-технічне постачання і збут	Відсутність оптимізації обсягів і термінів постачання замовлення (сировини і матеріалів). Нераціональна цінова політика закупівлі сировини, низька його якість
Виробничі процеси	Криза недо- чи надвиробництва продукції. Моральне застарівання вироблюваної продукції недотримання термінів виробництва продукції
Маркетингова діяльність і продажі	Неправильне визначення маркетингової стратегії підприємства і позиціонування товару на ринку. Нераціональна цінова політика. Обмеженість ринку збуту
Обслуговування діяльності сервісними службами	Ігнорування рекламної діяльності. Порушення правил післяпродажного обслуговування
Допоміжні бізнес-процеси	
Підтримка інфраструктури підприємства	Помилки в розробці планів розвитку підприємства. Недостовірне ведення бухгалтерського обліку і складання звітності підприємства
Інженерно-технічне забезпечення	Відхилення в режимі роботи підприємства внаслідок технічних неполадок, дефектів основних засобів
Інформаційне забезпечення	Забезпечення збереження і конфіденційності інформації
Документообіг	Невідповідність ведення бухгалтерського обліку правилам документообігу. Неточність у відображенні даних. Порушення термінів здачі документів
Управління персоналом	Організація режиму праці і відпочинку персоналу. Призначення матеріально відповідальних осіб. Визначення рівня доступу до робіт і документів

Проведемо систематизацію комплексу загроз економічної безпеки підприємства з боку контрагентів на основі характеристик контрагента, таких як: відповідальність, правдивість, серйозність партнерських намірів; відомості про кредитну історію; управлінські і юридичні аспекти діяльності контрагента; якість пропонованого до підписання договору про співпрацю.

У той же час пропонуємо як одну з основних характеристик оцінювати зміну фінансового стану контрагента в динаміці, що сприятиме мінімізації ризиків неплатежів, а також потенційних інвестиційних і кредитних ризиків. Поясненням цього є нездатність контрагента розплачуватися за своїми поточними боргами у разі системного погіршення фінансового стану. Природно, що підприємство не зможе сплачувати дивіденди, що спричиняє за собою ризик неотримання доходу інвестором. Наведемо це становище в табл. 2.

**Загрози економічної безпеки підприємства
з боку контрагентів [7]**

Характеристика контрагентів	Загрози економічної безпеки
Відповідальність, правдивість, серйозність партнерських намірів	Наявність негативної інформації, що стосується відповідальності, правдивості, серйозності намірів контрагента
Відомості про кредитну історію	Наявність негативної кредитної історії. Відсутність інформації про кредитну історію
Управлінські та юридичні аспекти діяльності контрагента	Залучення контрагента в судові розгляди. Відсутність узгодженості позицій акціонерів (власників) контрагента з основних питань діяльності. Вірогідність реорганізації контрагентів в найближчому майбутньому. Вірогідність відкриття в найближчому майбутньому або фактичний початок процедури банкрутства і (чи) ліквідації контрагента. Наявна арбітражна практика у контрагента в попередні періоди
Якість пропонованого до підписання договору про співпрацю	Низька якість договору про співпрацю (не застережені істотні умови і гарантії, такі як терміни погашення заборгованості, штрафні санкції при недотриманні умов договору та ін.). Відсутність договору про співпрацю (купівлі-продажу, виконання робіт, надання послуг, оренди тощо)
Зміна фінансового стану контрагента в динаміці	Погіршення стану, що спричиняє за собою неплатоспроможність контрагента. Інвестиційні ризики та кредитні ризики

Серед внутрішніх загроз економічної безпеки підприємства, які можуть виникати з боку персоналу, виділяємо такі [7, 9, 13]:

- недостатня кваліфікація співробітників;
- слабка організація системи управління персоналом;
- слабка організація системи навчання;
- неефективна система мотивації;
- зниження кількості раціоналізаторських пропозицій та ініціатив;
- відхід кваліфікованих співробітників;
- орієнтація співробітників на вирішення внутрішніх тактичних завдань;
- орієнтація співробітників на дотримання інтересів підрозділу;
- відсутність або слабка корпоративна політика;
- неякісна перевірка кандидатів при прийманні на роботу.

Значною загрозою фінансовій складовій економічній безпеці підприємства необхідно вважати недостатній контроль структури вкладень підприємства, співвідношення частин фінансового портфеля з ризикованості і доходності його складових, а також низький рівень контролю над усіма сторонами його господарської діяльності, що впливають безпосередньо на рентабельність бізнесу і його зростання [11, с. 163].

Дещо іншу класифікацію загроз економічної безпеки підприємства з боку фінансів пропонуємо використати в цілях якнайповнішої їх ідентифікації при побудові системи забезпечення безпеки підприємства. Класифікацію видів загроз фінансової складової економічній безпеці в розрізі запропонованих класифікаційних ознак наведено в табл. 3.

Загрози економічної безпеки підприємства з боку фінансів [2]

Ознака класифікації	Види загроз фінансової складової економічної безпеці
Рівень фінансової діяльності	Загрози фінансової діяльності підприємства в цілому. Загрози фінансової діяльності окремих структурних підрозділів (центрів відповідальності) підприємства. Загрози фінансової діяльності щодо здійснення окремих господарських операцій підприємства
Функціональний вид фінансової діяльності	Загрози, що проявляються у сфері інвестиційної діяльності підприємства. Загрози, що проявляються у сфері кредитної діяльності підприємства. Загрози, що проявляються у сфері емісійної діяльності. Загрози, що проявляються у сфері інноваційної діяльності. Загрози, що проявляються у сфері інших видів фінансової діяльності підприємства
Об'єктна спрямованість	Загрози фінансовим операціям підприємства. Загрози активам підприємства. Загрози фінансової інформації підприємства. Загрози фінансовим технологіям підприємства. Загрози фінансовому персоналу (фінансовим менеджерам) підприємства
Характер прояву	Реальні загрози. Потенційні загрози
Джерела виникнення	Зовнішні загрози. Внутрішні загрози
Характер походження	Загрози, генеровані дією об'єктивних чинників і умов. Загрози, генеровані діями суб'єктів фінансових відносин підприємства
Часовий період	Поточні загрози. Довгострокові загрози
Рівень вірогідності реалізації	Загрози з низьким рівнем вірогідності. Загрози із середнім рівнем вірогідності. Загрози з високим рівнем вірогідності. Загрози, вірогідність яких визначити неможливо
Розмір можливого збитку	Загрози з допустимим рівнем збитку. Загрози з критичним рівнем збитку. Загрози з катастрофічним рівнем збитку
Можливість передбачення	Прогнозовані (передбачувані) загрози. Непрогнозовані (непередбачувані) загрози

Отже, серед основних загроз стратегічної економічної безпеки підприємства з боку такого ключового детермінанта, як фінанси, пропонується виділяти [2, 9]:

- загрозу втрати ліквідності підприємства;
- загрозу втрати фінансової самостійності підприємства;
- загрозу зниження ефективності діяльності підприємства, втрати його доходності і здатності до самоокупності та розвитку;
- загрозу старіння об'єктів основних засобів за рахунок «віддання» амортизаційного фонду;

- загрозу нестійкого розвитку підприємства;
- загрозу нарощування боргів унаслідок уповільнення інкасації дебіторської заборгованості;
- загрозу використання неефективної кредитної політики в частині дебіторсько-кредиторської заборгованості;
- загрозу неплатоспроможності підприємства;
- загрозу скорочення доходності і ринкової вартості підприємства;
- загрозу руйнування вартості підприємства.

У результаті трансформації загроз економічної безпеки підприємства за її складовими встановлено, що загрози, які йдуть від персоналу, організації фінансів і контрагентів, повністю дублюють загрози нераціональної організації бізнес-процесів підприємства.

Визначившись із системою загроз стратегічної економічної безпеки підприємства, а також запропонувавши на їх основі перелік її ключових детермінант, вважаємо, що наступним етапом реалізації дослідної програми є розробка методів і показників оцінки загроз, що впливають зі складових стратегічної економічної безпеки за допомогою редукції внутрішніх і зовнішніх загроз економічної безпеки підприємства до детермінант мікрорівня (бізнес-процесам), а останніх, у свою чергу, до ресурсних детермінант стратегічної економічної безпеки (персонал, фінанси і контрагенти), а також обґрунтування можливості існування різних рівнів економічної безпеки.

Обґрунтувавши теоретичні основи формування стратегічної економічної безпеки підприємства, вважаємо можливою розробку її онтологічної моделі. Така модель дозволяє розробляти «рухливі» системи, що реагують на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища. Вона встановлює контури реагування і стійкі позиції. Онтологічні моделі вирішують проблему концептуалізації предметних сфер підприємства на верхніх рівнях архітектури і подання взаємозв'язаних моделей підприємства в єдиній системі [9].

У зв'язку з цим пропонуємо при забезпеченні стратегічної економічної безпеки підприємства виділяти як складові наявність об'єкта, що наражається на небезпеку, і наявність факторів, загрозливих для безпеки об'єкта. Крім того, потрібна наявність суб'єкта, що забезпечує безпеку (рис. 2.).

При цьому забезпечення безпеки одного і того ж об'єкта можуть здійснювати різні суб'єкти, кожен на своєму рівні. За результатами діагностики ключових показників компонентів рівня економічної безпеки підприємства необхідно розробити механізм ухвалення управлінських рішень щодо забезпечення високого рівня стратегічної економічної безпеки підприємства, результатом якого має стати визначення стратегії розвитку підприємства.

Процес діагностики, виявлення, розпізнавання загроз економічної безпеки підприємства має бути під постійним контролем процесного моніторингу. Механізм ухвалення управлінських рішень щодо забезпечення високого рівня стратегічної економічної безпеки підприємства, а також розробки стратегії розвитку підприємства з урахуванням рівня його економічної безпеки має бути підкріплений процесним контролінгом.

Висновки. З'ясовано, що обмежуватися процесним підходом в традиційному його розумінні для управління стратегічною економічною безпекою недоцільно, оскільки не менш важливими залишаються ресурси як необхідна умова для здійснення різних процесів, особи, що здійснюють роботу між «входом» і «виходом» процесу, тобто виконувані дії, а також контрагенти, здатні порушити процес.

Визначено доцільність синтезу процесного (вплив на економічну безпеку підприємства бізнес-процесів, існуючих на підприємстві) і циклічного підходів, що дозволяє ідентифікувати загрози в розрізі детермінант безпеки підприємства на мікрорівні (бізнес-процеси і ресурси).

Запропоновано онтологічну модель забезпечення стратегічної економічної безпеки підприємства, що розкриває зміст процесу дії суб'єкта забезпечення на об'єкт за допомогою реалізації комплексу напрямів і заходів, сформованих на основі проведення моніторингу загроз і оцінки рівня безпеки. Онтологічна модель застосовна на різних рівнях деталізації, від верхнього рівня опису базових категорій управління економічною безпекою – до рівня проектування аналітичних застосувань, і здатна описати різні аспекти стратегічної безпеки – від системи стратегій і цілей до організаційної структури і системи бізнес-процесів. Як складові системи стратегічної економічної безпеки підприємства в моделі виділено об'єкт, що наражається на небезпеку, фактори, загрози для безпеки об'єкта, суб'єкт, що забезпечує безпеку.

Список використаних джерел

1. Байе Майкл Р. Управленческая экономика и стратегия бизнеса: учебное пособие для вузов / Майкл Р. Байе пер. с англ. В.Н. Егорова; под ред. А.М. Никитина. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 567 с.
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – 2-е изд., стер. – К.: Эльга, 2009. – 776 с.
3. Вишневецкая О.В. Подходы к формированию концепции экономической безопасности предприятия / О.В. Вишневецкая // Terra Economicus. – 2013. – Т. 9, – № 4–2. – С. 18–24.
4. Глазьев С.Ю. Безопасность экономическая. Политическая энциклопедия / С.Ю. Глазьев. – М.: Мысль, 1999. – Т. 1. – 334 с.
5. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи: монографія / О.А. Кириченко, О.І. Захаров, М.П. Денисенко та ін. – К.: Дорадо-Друк, 2012. – 412 с.
6. Живко З.Б. Методологія управління економічною безпекою підприємства: монографія / З.Б. Живко. – Львів: Ліга-Прес, 2013. – 471 с.
7. Логутова Т.Г. Экономическая безопасность промышленных предприятий: монография / Т.Г. Логутова, Э.В. Камышникова. – Мариуполь: ПГТУ, 2012. – 230 с.
8. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 2014. – № 10. – С. 48–52.
9. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: монографія / О.А. Кириченко, А.І. Захаров, С.М. Лаптев та ін. – К.: ЗАТ Дорадо, 2008. – 403 с.
10. Стратан И. Безопасность бизнеса: монография / И. Стратан. – Кишинэу: ELAN-POLIGRAF, 2007. – 336 с.
11. Яндулова И.Г. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.Г. Яндулова // Современные тенденции в экономике и управлении: новый взгляд. – 2014. – № 14–2. – С. 161–166.
12. Beer S. The heart of enterprise / S. Beer. – JohnWiley & Sons, 1994. – 582 p.
13. Ianioglo A. Comprehensive system of ensuring the economic security of enterprise / A. Ianioglo // Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. – 2015. – Vol. 1, no. 1. – P. 69–79.
14. Mayer N. Towards the entry framework: Security risk management enhanced by the use of enterprise architectures / N. Mayer, E. Grandry, C. Feltus, E. Goettelmann // Lecture Notes in Business Information Processing. – 2015. – № 36. – P. 459–469.

References

1. Baye Maykl R. (2009). *Upravlencheskaya ekonomika i strategiya biznesa: Uchebnoe posobie dlya vuzov* [Administrative economy and business strategy: the Train aid for the institutes of higher]. Moscow, YuNITI-DANA, 567 p.
2. Blank I.A. (2009). *Upravlenie finansovoy bezopasnostyu predpriyatiya* [Management financial safety of enterprise]. Kyiv, Elga, 776 p.
3. Vishnevskaya O.V. *Podhodyi k formirovaniyu kontseptsii ekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatiya* [Going near forming of conception of economic security of enterprise], *Terra Economicus*, 2013, vol. 9, no 4-2, pp. 18-24.
4. Glazev S.Yu. (1999) *Bezopasnost ekonomicheskaya. Politicheskaya entsiklopediya* [Economic safety. Political encyclopaedia]. Moscow, Myisl, vol. 1, 334 p.

5. Kirichenko O.A., Zaharov O.I., Denisenko M.P. (2012). *Ekonomichna bezpeka sub'ektiv gospodarskoyi diyalnosti v umovah globalnoyi finansovoyi krizi. Monografiya*. [Economic security of subjects of economic activity is in the conditions of global financial crisis. Monograph.]. Kyiv, Dorado-Publishing, 412 p.

6. Zhivko Z. B. (2013). *Metodologiya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpriemstva: Monografiya* [Methodology of management of enterprise economic security : monograph]. Lviv, LIGA-Pres, 471 p.

7. Logutova T.G. Kamyishnikova E.V. *Ekonomicheskaya bezopasnost promyshlennyih predpriyatiy* [Economic security of industrial enterprises]. Mariupol, PGTU, 230 p.

8. Kovalev D. *Ekonomicheskaya bezopasnost predpriyatiya* [Economic security of enterprise], *Ekonomika Ukrainy* [Ukraine economy]. No10, 2014, pp. 48-52.

9. Kirichenko O.A., Zaharov A.I., Laptev S.M. (2008). *Problemi upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu Sub'ektiv gospodaryuvannya*. [Problems of management of subjects of manage economic security]. Kyiv, KROK, 403 p.

10. Stratan I. (2007), *Bezopasnost' biznesa* [Business security], ELAN-POLIGRAF, Kishinjeu, Moldova, 336 p.

11. Yandulova I.G. *Upravlenie finansovoy bezopasnostyu predpriyatiya* [Management financial safety of enterprise]. *Sovremennyye tendentsii v ekonomike i upravlenii: novyy vzglyad* [The modern economic trends and management: new look]. No. 14-2, 2014, pp. 161-166.

12. Beer S. (1994). *The heart of enterprise*. John Willey & Sons, 582 p.

13. Ianioglo, A. (2015), *Comprehensive system of ensuring the economic security of enterprise. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, vol. 1, no. 1, pp. 69-79.

14. Mayer N., Grandry E., Feltus C., Goettelmann E. (2015), *Towards the entry framework: Security risk management enhanced by the use of enterprise architectures. Lecture Notes in Business Information Processing*, 36, 459-469.

Определены ключевые составляющие системы экономической безопасности предприятия, на которые приходится наибольшее влияние факторов внешней и внутренней среды. Изучены составляющие бизнес-процессов функционирования предприятия со стороны его коммерческих контрагентов, персонала и финансов. Проведена декомпозиция стратегической экономической безопасности предприятия как объекта управления. Разработана онтологическая модель обеспечения комплексной стратегической экономической безопасности. Предложено при обеспечении стратегической экономической безопасности предприятия выделять в качестве его составляющих наличие объекта, который подвергается опасности, и факторов, которые имеют угрожающее действие на безопасность объекта.

Ключевые слова: *экономическая безопасность предприятия, внешняя и внутренняя среда, онтологическая модель, стратегическая позиция предприятия, бизнес-процесс, объект управления.*

The key component systems of economic security of enterprise are certain which most influence of factors of external and internal environment is on. The components of business processes of enterprise functioning, from the side of his commercial contractors, personnel and finances, are certain. The decoupling of strategic economic security of enterprise as to the management object is conducted. The ontological model of providing of complex strategic economic security is offered. It is suggested at providing of strategic economic security of enterprise to distinguish as his constituents the presence of object, which is in a danger, and presence of factors which have the threatening operating on safety of object.

Key words: *economic security of enterprise, external and internal environment, ontological model, strategic position of enterprise, business process, management object.*

Одержано 21.08.2017.